

A Kúria

mint felülvizsgálati bíróság

ítélete

Az ügy száma: Pfv.VI.21.184/2024/8.

A tanács tagjai: Dr. Simonné dr. Gombos Katalin a tanács elnöke

Dr. Tibold Ágnes előadó bíró

Dr. Döme Attila bíró

Dr. Farkas Antónia bíró

Dr. Madarász Anna bíró

A felperes: név1 (cím1)

A felperes képviselője: Dr. Ravasz László ügyvéd (cím2.)

Az alperes: cég1 (cím3)

Az alperes képviselője: Stefán és Pázmándi Ügyvédi Iroda (cím4; ügyintéző: dr. Stefán Tamás ügyvéd)

A per tárgya: jogalap nélküli gazdagodás

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél: alperes

A csatlakozó felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél: felperes

A másodfokú bíróság neve és a jogerős határozat száma:

Fővárosi Törvényszék, 57.Pf.631.658/2024/4. számú ítélet

Az elsőfokú bíróság neve és a határozat száma:

Pesti Központi Kerületi Bíróság, 20.P.50.244/2023/18-II. számú ítélet

Rendelkező rész

A Kúria a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelemmel támadott részében – a perköltségviselésre, valamint a meg nem fizetett illetékre is kiterjedően – hatályon kívül helyezi, és az elsőfokú bíróság ítéletének a keresetet e részében is elutasító rendelkezését helyben hagyja; a jogerős ítéletet ezt meghaladóan – a csatlakozó felülvizsgálati kérelemmel támadott részében – hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 3.264.732 (hárommillió-kétszázhatvannégyezer-hétszázharminckettő) forint együttes másodfokú perköltséget és felülvizsgálati eljárási költséget.

Megállapítja, hogy a meg nem fizetett 2.320.000 (kétmillió-háromszázhuszezer) forint fellebbezési eljárás illeték és 203.300 (kétszázháromezer-háromszáz) forint csatlakozó felülvizsgálati eljárási illeték az állam terhén marad.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

Indokolás

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

[1] Az alperes jogelődje, az cég² mint hitelező és zálogjogosult, a felperes mint adós és zálogkötelezett, továbbá a perben nem álló készfizető kezes és haszonélvező 2007. december 18-án önálló zálogjoggal és készfizető kezességvállalással biztosított deviza alapú, 90.188 CHF összegre vonatkozó kölcsönszerződést kötöttek, amelyet közokiratba foglaltak.

[2] A hitelező jogutódja a kölcsön- és zálogszerződést 2012. február 6-án közjegyző által közokiratba foglalt nyilatkozatával azonnali hatállyal felmondta arra hivatkozással, hogy a felperes a fizetési kötelezettségeinek többszöri felszólítás ellenére nem tett eleget, Felhívta, hogy a kölcsönszerződésből eredő, összesen 92.883,3 CHF tartozást, továbbá 52.249 forint hitelkeret tartozást a felmondó nyilatkozat kézbesítésétől számított 3 munkanapon belül fizessen meg. A teljesítési határidő 2012. március 13-án járt le, amely időpontig a felperes nem rendezte a tartozását.

[3] A hitelező jogutódja a kölcsönszerződésből eredő követelését és annak biztosítékait az alperesre engedményezte. Az alperes kérelmére a közjegyző végrehajtási záradékot bocsátott ki, amely alapján az alperes végrehajtási eljárást indított a felperes ellen 20.473.652 forint tőke és járulékainak behajtása végett. A végrehajtási eljárás keretében 2021. február 22-én a felperes tulajdonában álló, zálogjoggal terhelt ingatlant 29.600.000 forint vételárért elárverezték. A végrehajtó – 2.032.688 forint végrehajtási költség levonása után – 2022. január 6-án 27.567.312 forintot átutalt a végrehajtást kérő alperes részére.

[4] A végrehajtási eljárásban a felperes 2021. december 7-én kérelmet terjesztett elő, amelyben a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 41. §-a szerinti eljárás lefolytatását kérte arra hivatkozással, hogy a végrehajtás tárgyát képező követelés elévült. A végrehajtó 2022. január 5-én arról értesítette a felperest, hogy az alperes a felhívására tett nyilatkozatában nem járul hozzá a végrehajtás megszüntetéséhez.

[5] A felperes 2022. január 13-án keresetlevelet terjesztett elő a végrehajtás megszüntetése iránt. A Monori Járásbíróság a 2022. április 20-án elsőfokon jogerőre emelkedett ítéletével a végrehajtást megszüntette. Határozata indokolásában megállapította, hogy a követelés és a végrehajtási jog 2017. március 14-én elévült.

A kereseti kérelem és az alperes védekezése

[6] A felperes keresetében 29.600.000 forint és annak 2022. január 6-tól a kifizetés napjáig járó késedelmi kamata megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Arra hivatkozott, hogy elévült követelés bírósági úton nem érvényesíthető, és a végrehajtási eljárásban történő igényérvényesítés bírósági útnak minősül. Érvelése szerint azt követően, hogy kérte a Vht. 41. § (1) bekezdése szerint a követelés elévülésének figyelembevételét, a végrehajtó a Vht. 57. § (3) bekezdése értelmében nem folytathatta volna a végrehajtást. A végrehajtás során behajtott összeg megfizetése a felperes részéről nem minősül önkéntes teljesítésnek, ezért az a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 204. § (2) bekezdése, valamint a régi Ptk. 361. § (1) bekezdése értelmében visszakövetelhető. A régi Ptk. 325. § (1) bekezdését és régi Ptk. 204. § (2) bekezdését sértő módon került kifizetésre az alperesnek az árverési vételárból 27.567.312 Ft, ezáltal az alperes az átutalt összeggel, továbbá a végrehajtási költséggel is jogalap nélkül gazdagodott, mivel a végrehajtási költséget is az alperesnek kellett volna a végrehajtó felé megfizetni.

[7] Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Hangsúlyozta, az elévülés csak a követelés bíróság előtti érvényesíthetőségét szünteti meg, azonban az elévült követelés természetes kötelemként továbbra is fennállónak és joghatályosan teljesíthetőnek minősül. Az alperes követelése a felek által kötött kölcsön- és zálogszerződésen alapult, ezért az alperes nem gazdagodott jogalap nélkül a felperes rovására. Tekintettel arra, hogy az elévülést csak kérelemre lehet figyelembe venni, a végrehajtás megszüntetéséig a követelés bírósági végrehajtás útján történő behajtása akkor is jogszerű, ha a követelés elévült.

Az első- és másodfokú ítélet

[8] Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. Jogi álláspontja szerint a régi Ptk. 204. § (2) bekezdésének szabályából – miszerint bírósági úton nem érvényesíthető követelés önkéntes teljesítése esetén nem lehet azt visszakövetelni – nem következik, hogy ezen jogszabályhely önálló jogcímet keletkeztet a bírósági úton nem érvényesíthető követelés nem önkéntes teljesítése esetén a visszakövetelésre. A régi Ptk. 204. § (2) bekezdéséből csupán az vezethető le, hogy nem kizárt a bírósági úton nem érvényesíthető követelés visszakövetelése, ha nem önkéntesen történt a teljesítés, azonban a nem önkéntesen teljesített pénzösszeg visszakövetelésére csak érvényes jogcím fennállása esetén van lehetőség. A felperes a végrehajtásban behajtott összeg visszakövetelésének jogcímeként a régi Ptk. 361. § (1) bekezdésében szabályozott jogalap nélküli gazdagodást jelölte meg, amelynek jogszabályi feltételei jelen ügyben nem teljesültek, ezek hiányában a felperes nem jogosult a végrehajtásban behajtott összeg visszakövetelésére. Nem állapítható meg ugyanis, hogy az alperes a végrehajtás során behajtott 29.600.000 forinttal (a részére átutalt 27.567.312 forinttal és a végrehajtnak járó 2.032.688 forint költséggel) gazdagodott volna, illetve, hogy jogalap nélkül jutott hozzá a végrehajtásban a 27.567.312 forinthez, a régi Ptk. 361. § (1) bekezdésében írt három feltétel közül kettő (az alperes gazdagodása és annak jogalap nélkülisége) hiányzott a perbeli esetben. Hiába nem önkéntesen történt tehát az elévült követelés megfizetése a végrehajtási eljárásban, hiányzik a pénz visszakövetelésének a jogcíme.

[9] Hangsúlyozta, hogy a követelés elévülése önmagában nem eredményezi a követelés megszűnését, csupán a bírósági úton való érvényesítésének lehetőségét szünteti meg, ezért az elévült követelés behajtása nem jelenti automatikusan az alperes részére történt kifizetés jogszerűtlenségét.

[10] Az elsőfokú bíróság nem fogadta el azt a felperesi hivatkozást, hogy a végrehajtást megszüntető ítélet a végrehajtási cselekményeket visszamenőlegesen hatálytalanná teszi, továbbá megállapította, hogy a Vht. 57. § (3) bekezdése nem gátolta a végrehajtás folytatását azt követően, hogy a felperes a követelés elévülését bejelentette, mivel az adós a végrehajtási jog elévülésére alapított igényét – a végrehajtói inkasszó kivételével – csak perben érvényesítheti. A végrehajtó nem vehette figyelembe az adós végrehajtási jog elévülésére alapított igényét azt megelőzően, hogy az adós az igényét végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti perben érvényesítette.

[11] A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta és kötelezte az alperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg a felperesnek 27.567.312 forintot, valamint az után 2022. január 6-tól a kifizetés napjáig járó késedelemi kamatot. Ezt meghaladóan az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

[12] A felülvizsgálati kérelem szempontjából releváns indokolása szerint, bár mindenben és teljeskörűen egyetértett az elsőfokú bíróság jogalap nélküli gazdagodás jogintézménye kapcsán kifejtett érveivel és indokaival, nem osztotta az elsőfokú bíróság jogi következtetését. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a régi Ptk. 204. § (2) bekezdésének azon rendelkezése, hogy az önkéntes teljesítést nem lehet visszakövetelni, implicite magában foglalja az előbbi pandanját: a nem önkéntes teljesítés visszakövetelhető. Ennek, azaz a bírói úton nem érvényesíthető követelés nem önkéntes teljesítése visszakövetelésének bírói utat lehetővé tévő, önálló igényként való meghatározását az teszi szükségessé, hogy e követeléseknek van jogalapja, ezért a kézenfekvőnek tűnő jogalap nélküli gazdagodás vagyonomozgással kötelmet létrehozó szabálya szóba sem jöhet.

[13] A másodfokú bíróság ítéletében kitért a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény naturális obligációra és elévült követelésekkel kapcsolatos szabályozására is, de egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy tekintettel arra, hogy a felperes jelen perben a régi Ptk. hatálya alatt megkötött szerződésből eredő követelés teljesítése jogkövetkezményének levonása kapcsán érvényesített igényt, a korábbi jogszabály alkalmazandó. A régi Ptk. 204. § (2) bekezdésének második fordulata pedig a felperes számára önálló – a jogalap nélküli gazdagodás vagy egyéb jogcím felhívását szükségtelenné tévő – igényérvényesítési jogot biztosított arra az esetre, ha a teljesítés nem volt önkéntes.

[14] A másodfokú bíróság kifejtette, az elévülés kérelemre veendő figyelembe, kérelem hiányában az elévült követelés teljesítése azonos joghatású a nem elévült követelés teljesítésével. Az elévülési kifogás előterjesztéséig – akár saját elhatározásából, akár végrehajtói ráhatásra fizet adós – teljesítése a magánjog szabályai szerint önkéntesnek minősül. A perbeli esetben azonban amikor a teljesítés, az árverésen befolyt vételár kifizetése megtörtént (2022. január 6-án), a felperes már hivatkozott a kérelemre figyelembe veendő elévülésre, az elévülési kifogását 2021. december 7-én előterjesztette.

[15] A felperes ezért a nem önkéntes teljesítését visszakövetelhetette. A másodfokú bíróság ugyanakkor a végrehajtási költségre vonatkozó kereseti kérelmet nem találta megalapozottnak. Rámutatott, az alperes ahhoz nem jutott hozzá, ez a költség egyébként is azért merült fel, mert az ekkor még önkéntesen teljesítőnek minősítendő felperest a teljesítésre rá kellett venni.

[16] A másodfokú bíróság rámutatott, a Kúria Gfv.IX.30.058/2011/3. számú és a Legfelsőbb Bíróság BH1998.191. számú határozatai, ha jogi érvelésében nem is, de eredményét tekintve egyezők az ítéletében kifejtett állásponttal, mert ugyancsak az elévülés bejelentése után állami kényszer útján teljesített követelések visszafizetéséről rendelkeztek, bár jogalap nélküli gazdagodásra hivatkozással.

A felülvizsgálati és csatlakozó felülvizsgálati kérelem és az ellenkérelmek

[17] Az alperes felülvizsgálati kérelmében – tartalma szerint – a jogerős ítélet őt marasztaló rendelkezésének a hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását, másodlagosan az első-, vagy a másodfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte. Állította, hogy a jogerős ítélet a Pp. 2. § (2) bekezdésébe, 342. § (1) bekezdésébe, 346. § (5) bekezdésébe, 358. §-ába, 360. §-ába, 370. § (1) bekezdésébe, a régi Ptk. 204. § (2) bekezdésébe, 325. § (1) bekezdésébe, a Vht. 41. § (1) bekezdésébe, 218. § (2) bekezdés a) pontjába ütköző módon jogszabálysértő.

[18] Az alperes álláspontja szerint a másodfokú bíróság a felperes által megjelölt jogcímtől – jogalap nélküli gazdagodás – és az érvényesíteni kívánt jogtól eltérő jogcímen és jog alapján bírálta el a keresetet. Az önkéntes teljesítés hiányára tekintettel keletkező önálló visszakövetelési igénynek tekintette a régi Ptk. 204. § (2) bekezdését, figyelemmel a 204. § (1) bekezdés c) pontjára és a régi Ptk. 325. § (1) bekezdésére. A másodfokú bíróság ezzel ún. „meglepetés ítéletet” hozott, amellyel szemben az alperes az eljárás során nem tudott védekezést előterjeszteni. A jogcímhez kötöttség megsértése ellentétes a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott precedens értékű kúriai döntésekkel.

[19] Az alperes kifejtette, ha a felperes a régi Ptk. 204. § (2) bekezdését jelölte is volna meg a keresetében, a másodfokú bíróság döntése abban az esetben is jogszabálysértőnek minősülne. A másodfokú bíróság ugyanis az elévülés jogkövetkezményeit hamarabb rendelte alkalmazni az elévülést megállapító jogerős bírósági ítéletnél. A bírói út, az állami kényszereszközök igénybevételi lehetőségének a megszűnése azonban a végrehajtás megszüntetése iránt indult előzményi perben hozott jogerős ítélet következménye, annak visszaható hatályú alkalmazása kizárt.

[20] A felperesnek a Vht. 41. §-a szerinti nyilatkozata, elévülési kifogása a nyilatkozat megtételének időpontjában nem járt anyagi jogi jogkövetkezményekkel, annak csupán eljárásjogi jogkövetkezményei lehettek. A másodfokú bíróság okszerűtlenül társított tartalmi következményeket a felperes Vht. 41. §-a szerinti nyilatkozatához. A végrehajtó felperes által feltételezett jogsértése jelen perben nem orvosolható. A másodfokú bíróság a jogerős ítéletével valójában a Vht. 57. § (3) bekezdése szerint ex tunc hatállyal „orvosolta” a fel nem függesztett eljárásban a megtörtént végrehajtási cselekményt, azaz tulajdonképpen megszüntetni vagy felfüggeszteni rendelte a végrehajtási eljárást 2022. január 6-i hatállyal. Erre azonban nem rendelkezett hatáskörrel. Az ítélet indokolása a Pp. 346. § (5) bekezdését sértő módon megalapozatlan.

[21] A felperes csatlakozó felülvizsgálati kérelmében – tartalma szerint – a jogerős ítélet elsőfokú ítéletet helybenhagyó rendelkezésének hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú ítélet megváltoztatásával azt alperes 2.032.688 forint végrehajtási költség és járulékai megfizetésére kötelezését kérte. Álláspontja szerint a régi Ptk. 204. § (2) bekezdését és a 361. § (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogyha a végrehajtást a szerződés érvénytelensége vagy a követelés elévülése miatt megszüntetik, akkor az adós a végrehajtást kérőnek ténylegesen kifizetett összegben felül az általa megfizetett végrehajtási költséget is visszaigényelheti a végrehajtást kérőtől.

[22] A felperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet alperest marasztaló rendelkezésének a hatályában fenntartását kérte. Kiemelte, a per irataiból egyértelműen megállapítható, hogy a keresete jogalapjaként a régi Ptk. 361. §-a szerint jogalap nélküli gazdagodást a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése mellett jelölte meg, és a régi Ptk. 204. § (2) bekezdésére a fellebbezésében is hivatkozott. Idézte a perben tett nyilatkozatát, miszerint „a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése alapján helye van a nem önkéntes teljesítésből befolyt összeg visszakövetelésének”. Az elsőfokú ítélet indokolásból is megállapítható, hogy az elsőfokú bíróság önálló kereseti kérelemként bírálta el a Ptk. 204. § (2) bekezdésére alapított keresetet. Az alperes alaptalanul állítja ezért, hogy tévesen jelölte meg a keresete jogalapját.

[23] A felperes kifejtette, a másodfokú bíróság a Vht. 41. §-a szerinti végrehajtás megszüntetése iránti kérelem joghatása tekintetében a jogszabályoknak megfelelően mérlegelt és állapította meg azt, hogy a bejelentést követően teljesített végrehajtói kifizetés nem minősül önkéntes kifizetésnek. Mérlegelése nem tekinthető okszerűtlennek és ellentmondónak, ezért az az általános kúriai gyakorlat szerint nem támadható a felülvizsgálati eljárásban.

[24] Az alperes a csatlakozó felülvizsgálati kérelemre tett ellenkérelmében annak visszautasítását indítványozta a Pp. 405. § (1) bekezdése szerint alkalmazandó Pp. 372. § (1) bekezdése alapján arra hivatkozással, hogy a csatlakozó felülvizsgálati kérelem meg nem engedett módon a jogerős ítéletnek azt a rendelkezését támadta, amelyet a felülvizsgálati kérelem nem érintett.

A Kúria döntése és jogi indokai

[25] A Kúria az alperes csatlakozó felülvizsgálati kérelemre tett ellenkérelmében foglaltakra tekintettel elsőként rögzíti, hogy az alperes által hivatkozott okból nem volt helye a csatlakozó felülvizsgálati kérelem visszautasításának. A Pp. 419. § (1) bekezdése a csatlakozó felülvizsgálati kérelem előterjesztésére a csatlakozó fellebbezésre vonatkozó rendelkezéseket rendeli alkalmazni azzal, hogy csatlakozó felülvizsgálati kérelmet a fél csak akkor terjeszthet elő, ha maga is jogosult lett volna felülvizsgálatot kérni. Utóbbi feltételnek a felperes csatlakozó felülvizsgálati kérelme kétségtávolan megfelelt, mivel az elsőfokú bíróság keresetet teljeskörűen elutasító ítélete ellen, annak egészét támadva nyújtott be fellebbezést [Pp. 407. § (1) bekezdés b) pont]. A csatlakozó felülvizsgálati kérelemre a továbbiakban alkalmazandó, a csatlakozó fellebbezésre vonatkozó Pp. 372. § (1) bekezdés – többek között – úgy rendelkezik, hogy csatlakozó fellebbezéssel az ítéletnek csak az a része támadható, amelyet a fellebbezés érint.

[26] Az alperes jogi álláspontja a Pp. 372. § (1) bekezdésének téves értelmezésén alapul. A Pp. azon rendelkezése, hogy csatlakozó fellebbezéssel az ítéletnek csak az a része támadható, amelyet a fellebbezés érint, tipikusan több kereseti kérelem, valóságos vagy látszólagos keresethalmazat, illetve viszonykereset esetén érvényesülő szabály. E körben a Kúria is állást foglalt már a Pf.I.24.933/2022/2. számú (BH2023. 70.) határozatában, kimondva, ha a fellebbezés a valódi tárgyi keresethalmazatban előterjesztett két kereset közül csak az egyik

elbírálását tartalmazó részében támadja az elsőfokú bíróság ítéletét, akkor a másik keresetet elbíráló rész nem támadható csatlakozó fellebbezéssel. Határozata indokolásában azonban utalt arra is, ha egyetlen keresettel összefüggésben jut a bíróság arra a következtetésre, hogy az részben alapos, részben alaptalan, így annak részben helyt ad, részben elutasítja, a fellebbezés pedig az erre vonatkozó egyik rendelkezést támadja, van helye csatlakozó fellebbezés előterjesztésének (Kúria Gfv.V.30.250/2021/5.). Ezt támasztja alá a Pp. 372. §-hoz fűzött jogalkotói indokolás is, miszerint a csatlakozó fellebbezés megengedése azon a megfontoláson alapul, hogy az elsőfokú ítélet rendelkezéseit magára nézve ugyan sérelmesnek tartó, de a per mielőbbi befejezése érdekében nem fellebbező félnek az elsőfokú ítélet megtámadására vonatkozó jogát fenn kell tartani arra az esetre, ha az elsőfokú ítélet jogerőre emelkedése az ellenfél fellebbezése folytán nem következett be.

[27] Az elsőfokú ítéletet teljes terjedelmében támadó fellebbezés folytán a jogerős ítélet rendelkező része a kereset tárgyában kétféle, a keresetnek részben helyt adó és azt részben elutasító (az elsőfokú ítéletet e körben helybenhagyó) rendelkezést tartalmazott. A keresetnek részben helytadó rendelkezést támadó alperesi felülvizsgálati kérelemre tekintettel a felperesnek is megnyílt a joga a keresetét részben elutasító rendelkezés ellen – járulékos jellegű – csatlakozó felülvizsgálati kérelem előterjesztésére.

[28] A Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelem és a csatlakozó felülvizsgálati kérelem korlátain belül vizsgálta, és azt részben, az alperes által megjelölt okokból az alábbiak szerint jogszabálysértőnek találta.

[29] Az alperes a felülvizsgálati kérelmét egyrészt eljárási, másrészt anyagi jogi jogszabálysértésre alapította. Az eljárási szabálysértések között elsőként arra hivatkozott, hogy a másodfokú bíróság „meglepetés ítéletet hozott”, mert a keresetben megjelölt jogcímtől eltérő jogcímen bírálta el a keresetet. A Kúria megállapította, hogy a másodfokú bíróság nem sértette meg az e körben hivatkozott Pp. 2. § (2) bekezdését, 342. § (1) bekezdését és 370. § (1) bekezdését. A felperes a keresetlevelében és végig az eljárás során, valamint a fellebbezésében is a keresete jogalapjaként [Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pont] konzekvensen hivatkozott a régi Ptk. 204. § (2) bekezdésére a Ptk. 361. § (1) bekezdése mellett. Az volt a jogi álláspontja, hogy azon szabályból, hogy az önkéntes teljesítést nem lehet visszakövetelni, a contrario következik, hogy a nem önkéntes teljesítést vissza lehet követelni. Az elsőfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése önálló jogcímet nem teremt, visszakövetelési igény érvényesítésére csak érvényes jogcím fennállása esetén van lehetőség, és a felperes által megjelölt jogalap nélküli gazdagodás szabályai az adott esetben nem alkalmazhatók {elsőfokú ítélet [17]-[18] bekezdések}. Miután a felperes az elsőfokú ítélet ellen előterjesztett fellebbezésében a jogi álláspontját változatlan formában tartotta fenn, a másodfokú bíróság a fellebbezés keretei között eljárva hozta meg az azon alapuló döntését, hogy a felperes „a régi Ptk. 204. § (2) bekezdés második fordulatában biztosított önálló – a jogalap nélküli gazdagodás vagy egyéb jogcím felhívását szükségtelenné tévő – igényérvényesítési jog alapján követelhetett – feltéve, ha teljesítése nem volt önkéntes” {másodfokú ítélet [24] bekezdés}. Az, hogy a másodfokú bíróság döntése, jogi álláspontja a később kifejtettek szerint téves volt, nem jelenti egyben a Pp. felhívott szabályainak a megsértését is.

[30] A Kúria ugyanakkor alaposnak találta a felülvizsgálati kérelemnek az anyagi jogi jogszabálysértésre [rég Ptk. 204. § (2) bekezdés] és azzal összefüggésben a Vht. rendelkezéseinek, valamint az anyagi jogerőhatás figyelmen kívül hagyásában megmutatkozó

jogszabálysértésre vonatkozó hivatkozásait az alábbiak szerint.

[31] A jogi norma, a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése nem értelmezhető csak teljességében és e § egyéb rendelkezéseinek összefüggésében. A régi Ptk. 204. §-a a bírósági úton nem érvényesíthető követelések két fajtáját szabályozza. Az (1) bekezdés a)-b) pontjai szerinti esetek a természetes kötelmekre, a naturális obligációkra vonatkozó szabályokat tartalmazzák, amelyek közös sajátossága, hogy az ilyen kötelmek kikényszerítését – a régi Ptk. 7. § (1) bekezdése alóli kivételként – a szolgáltatás jellegére és céljára figyelemmel a törvény nem biztosítja. Ezek a szerződések azonban nem érvénytelenek, éppen ezért az önkéntes teljesítés visszakövetelésére nincs lehetőség. Ha azonban bíróság előtt keresettel érvényesítenek naturális obligációból eredő követelést, a bíróság hivatalból köteles figyelembe venni a követelés bíróság előtti érvényesítését kizáró rendelkezéseket [Ptk. 204. § (3) bekezdés], az ilyen szerződésből eredő per érdemi tárgyalásába nem bocsátkozhat, ítéletet még a keresetet ez okból elutasító tartalommal sem hozhat, hanem végzéssel a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítania, vagy a pert meg kell szüntetnie [Pp.176. § (1) bekezdés f) pont, 240. § (1) bekezdés a) pont, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (rég. Pp.) 130. § (1) bekezdés f), pont 157. § a) pont].

[32] A régi Ptk. 204. § (1) bekezdés c) pontja a fentiekkel ellentétben – olyan esetekben amikor jogszabály erről kifejezetten rendelkezik, mint a régi Ptk. 325. § (1) bekezdése is – a jogviszonyok lezárásához, a forgalom biztonságához társuló jogbiztonság követelményéhez kötődő érdekek miatt az időmúláshoz köti a bírói úton való kikényszeríthetőség megszűnését. A naturális obligációkkal szemben azonban a követelések elévüléséhez lényegesen eltérő jogkövetkezmények társulnak. Az elévült követelések számos joghatását maga a régi Ptk. is elismeri {például az elévült követelés beszámítható, ha az ellenkövetelés keletkezésekor még az elévülés nem következett be [rég. Ptk. 297. § (2) bekezdés], a követelés elévülése nem akadályozza annak, hogy azt a kézizálogból kielégítsék [rég. Ptk. 324. § (3) bekezdés]}.

[33] A naturális obligációkhoz képest a régi Ptk. 204. § (3) bekezdéséből következő további fontos különbség, hogy a követelés elévülését nem lehet hivatalból figyelembe venni, csak a másik fél hivatkozása (elévülési kifogása) alapján. Azaz a törvény az időmúláshoz (5 év eltelté) csak azzal a feltétellel köti a bírói úton való kikényszeríthetőség hiányát, hogy erre a fél a vele szemben megindult bírósági eljárásban hivatkozik. Ilyen hivatkozás hiányában még elévült követelésre is születhet marasztaló ítélet.

[34] A bírósági úton való kikényszeríthetőség fogalmába beletartozik a jogerős ítéletek vagy azzal egy tekintet alá eső határozatok, okiratok végrehajtása iránti jogosultság is. Ha elévült követelésen alapul a végrehajtási kérelem, az adósnak lehetősége van arra, hogy hivatkozzon a követelés elévülésére, ezzel elhárítsa az elévült követelés bírósági úton való kikényszerítését. Abban az esetben azonban, ha nem él ezen eljárási lehetőségeivel, a követelések elévülése hivatalból a végrehajtási eljárás során sem vehető figyelembe.

[35] Az elévülésnek a törvényi szabályozásból következően nincs kötelemszüntető hatálya, emiatt mondja ki a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése az elévült követelések egyik joghatásaként, hogy abban az esetben, ha önkéntesen kerül sor az elévült követelés teljesítésére, azt nem lehet visszakövetelni.

[36] A felperes a régi Ptk. 204. § (2) bekezdéséből vezette le azt a másodfokú bíróság által is elfogadott álláspontját, hogyha az az önkéntes teljesítés visszakövetelését kizárja, a

contrario jogalapot teremt a kikényszerített, azaz a nem önkéntes teljesítés visszakövetelésére. Ez az értelmezés azonban a jogszabály értelmezéséből és formállogikai elemzéséből sem következik. Abból ugyanis, hogy a jogszabály az önkéntes teljesítés visszakövetelését kizárja, csak annyi következik, hogy a nem önkéntes teljesítés visszakövetelését nem zárja ki. Annak visszaköveteléséhez – az elsőfokú bíróság helytálló álláspontjának megfelelően – szükséges egy, a visszakövetelést megalapozó jogcím. A régi Ptk. 204. § (2) bekezdéséből ezért a felperes által állított a contrario következtetés nem vonható le. A régi Ptk. 204. § (2) bekezdésének formállogikai elemzéséből sem következik, hogy elévült követelés esetén a bírósági úton végrehajtott (a fél megfogalmazása szerint: nem önkéntes) teljesítést vissza lehet követelni. A felperes által hivatkozott a contrario következtetés akkor lehet helyes, ha az alapjául szolgáló állítás kontradiktórius jellegű. Ilyen esetben az állítás ellentétje minden esetben igaz. Ha azonban nem tiszta kontradikció áll fenn az állítás és annak ellentétje között, azaz kontrer állításokról van szó, az állításból formállogikailag szükségszerűen nem következik az ellentét tagadása és fordítva, azaz az egyik tagadásából nem következik a másik állítása. A régi Ptk. 204. § (2) bekezdésének jogszabályi megfogalmazás nem kontradiktórius, azaz abból az állított a contrario következtetés nem vonható le.

[37] A fentiekből együttesen az következik, hogyha elévült követelés bírósági úton való érvényesítésére kerül sor, az elévülés figyelembevételére kérelemre kerülhet sor. Ennek hiányában a jogalkotó elévült követelésekre is lehetővé teszi a bírósági úton való igényérvényesítést, ami magában foglalja a követelés bírósági úton való végrehajtását is. Amennyiben pedig – a kötelelem megszűnésének hiányában – még önkéntes teljesítés esetén sem válik az elévült követelés teljesítése jogalap nélkülivé, úgy értelemszerűen a bírósági úton történt végrehajtáshoz sem kapcsolódhat ilyen jogkövetkezmény, ezért a szabályozásból sem formállogikai, sem joglogikai-jogértelmezési alapon nem vonható le az a következtetés, hogy a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése alapján az adóstól behajtott követelés visszakövetelhető.

[38] A fenti értelmezés már önmagában is kizárja a felperesi igény alaposságát, hiszen a régi Ptk. 204. § (2) bekezdése sem az önkéntes teljesítés, sem – az elévülésre történő hivatkozás hiányában, vagy ilyen hivatkozás esetén azt megelőzően – a bírósági úton végrehajtott követelés esetén nem teszi lehetővé az elévült követelés visszakövetelését.

[39] A Kúria megítélése szerint a fentiekén túl egyéb okból sem kerülhet sor alapos igényérvényesítésre. A Pp. definiálja és megkülönbözteti az érvényesített jog és az annak alapjául szolgáló jogalap fogalmait. A Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontja a jogalapot akként határozza meg, hogy az az anyagi jogi rendelkezés, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza és annak alapján az igény támasztására feljogosít, míg a keresettel érvényesített jog az az alanyi jog, amelynek érvényesítését anyagi jogi jogszabály biztosítja [Pp. 7. § (1) bekezdés 11. pont]. A Pp. alkalmazásában ezért már nem lehet szinonimaként használni a jogalapot (tárgyi jog) és a keresettel érvényesített jogot (alanyi jog), mert azok mást jelentenek. A jogalap csupán egy anyagi jogszabályi rendelkezés: a bíróság nem ezt (a jogszabályi rendelkezést) bírálja el, hanem azt az alanyi jogot, amit a jogszabályi rendelkezés létrehoz, aminek az érvényesítését lehetővé teszi, és amelynek megnyílását a felperes állítja.

[40] A Pp. 170. § (2) bekezdés b) pontja szerint a kereset tárgyát képező érvényesíteni kívánt jog megjelölése a kereset legfontosabb eleme, mert ebből ered a kereset többi eleme [Pp. 170. § (2) bekezdés a), c), d), e) pont], valamint a felperes jogállításként ez a kiindulópontja a jogvita keretei felek általi meghatározásának [Pp. 183. § (1) bekezdés]. A

jogalapra vonatkozó jogállítás történhet egyrészt a konkrét jogszabályhely megjelölésével, vagy az alapul szolgáló jogszabályi rendelkezés tartalmának az egyértelműen azonosítható megnevezésével. Marasztalási keresetnél jogalap az a jogszabályi rendelkezés, amely a keresettel kikényszeríteni kívánt magatartásra kötelezi az alperest, illetve a felperest annak követelésére jogosítja.

[41] A Pp. 170. § (2) bekezdés b) pontja értelmében a peres eljárást megindító keresetlevél érdemi részében fel kell tüntetni egyebek mellett a bíróság előtt érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése útján. Jelen ügyben az érvényesíteni kívánt jogot a felperes az elvült követelés visszakövetelésében jelölte meg, annak jogalapjaként pedig a jogalap nélküli gazdagodást. A fentebb kifejtettek szerint a fennállt, azonban elévült követelés teljesítése nem válik jogalap nélkülivé, ezért ez a jogalap-megjelölés nem lehet marasztaló határozat alapja. Az elévült követelés teljesítése esetén a jogalap nélküli gazdagodás régi Ptk. 361. § (1) bekezdésének feltételei az eljáró bíróságok helytálló, egyező jogi álláspontja szerint nem állnak fenn, így arra elévült követelés visszakövetelése iránti igény nem alapítható.

[42] A jogerős ítéletben írtakkal szemben a régi Ptk. 204. § (2) bekezdésének szövegéből önálló jogalap nem olvasható ki. Az „önkéntes teljesítést azonban nem lehet visszakövetelni” megfogalmazás ugyanis éppen jog fenn nem állását deklarálja törvényalkotói szinten. Expressis verbis tehát e szabály egyértelmű jogalap-meghatározásnak nem tekinthető, és a korábban írtak szerint helyes jogértelmezéssel nem lehet abból ellentétes, a másodfokú bíróság által levolt következtetésre jutni, hogy az „implicite magában foglalja előbbi pandanját: a nem önkéntes teljesítés visszakövetelhető”.

[43] Az eljárásjogi szabályok is kizárják a régi Ptk. 204. § (2) bekezdés második tagmondatának önálló jogalapot meghatározó jellegét is. A Pp. jogalkotói indokolása egyértelműsíti, hogy a jogalapot meghatározó jogállításnak határozottnak kell lennie, abból az érvényesített jognak egyértelműen beazonosíthatóan kell következnie. Nem lehet olyan megnevezést alkalmazni, amely alatt többféle, konkrét jogszabályban biztosított jogot is lehet érteni. A „visszakövetelés” terminust a régi Ptk. nem kizárólag a bírósági úton nem érvényesíthető követelések kapcsán, hanem számos, egymástól alapjaiban különböző jogi helyzetben (pl. jogalap nélküli birtoklás, jogalap nélküli gazdagodás, foglaló, kártérítés, letét, hitel- és kölcsönszerződés, ajándékozás, közérdekű kötelezettségvállalás szabályai között) említi. Ebből következően a „visszakövetelés” önmagában nem bír egyértelmű jogi jelentéstartalommal, az nem tesz eleget a jogállítás határozottsága iránti követelménynek, mert az egyediség szintjén nem teszi a jogot olyan mértékben beazonosíthatóvá, amely az összes többitől való megkülönböztetését lehetővé teszi. Ezért ez a jogállítás jogalaként nem vehető figyelembe.

[44] Ez a megjelölés valójában olyan jogalapi előfeltételek tekinthető, ami a jogi levezetés előadása, a keresetlevél jogi érvelésébe tartozó elem. Ez pedig egyrészt nem köti a bíróságot, másrészt erre érdemi döntést nem alapítható.

[45] A Kúria rámutat, a felperes 2021. december 7-én, hónapokkal az árverés lefolytatása után hivatkozott első ízben arra a Vht. 41. §-a szerinti eljárásban, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló követelés elévült. Az elsőfokú bíróság helytálló megállapítása szerint – figyelemmel a Vht. 41. § (1) és (5) bekezdésében szabályozott eljárásrendre, valamint arra, hogy a végrehajtó a Vht. 57. § (3) bekezdése alapján nem volt jogosult a befolyt árverési vételár kifizetésének a visszatartására – a kifizetésre az eljárási szabályok betartásával került sor. Az

utóbb a végrehajtás megszüntetése iránti perben hozott jogerős ítélet csak a meghozatalát követően válthatta ki azt a joghatást, hogy a felperessel szemben folytatott végrehajtás eljárás megszűnt. A végrehajtás felfüggesztéséig, illetve ennek hiányában a végrehajtás megszüntetését elrendelő jogerős ítélet meghozataláig jogszerűen teljesített végrehajtási cselekményeket a perben hozott ítélet utólag nem tette, tehette jogszerűtlenné vagy jogalap nélkülivé a korábban részletesen kifejtettek szerint.

[46] A fentiekből következik, hogy a felperes csatlakozó felülvizsgálati kérelme nem lehetett alapos a kereset jogalapjának hiányában.

[47] A Kúria a kifejtettekre tekintettel a jogerős ítélet felülvizsgálati kérelemmel támadott rendelkezését a Pp. 424. § (3) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, e körben a jogszabályoknak megfelelő elsőfokú ítéletet helybenhagyta, a csatlakozó felülvizsgálati kérelemmel érintett részében pedig azt a Pp. 424. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

[48] A felülvizsgálati kérelem eredményes volt, míg a csatlakozó felülvizsgálati kérelem nem vezetett eredményre. Jelen határozat alapján a felperes mind az első-, mind a másodfokú, valamint a felülvizsgálati eljárásban is pervesztesnek minősül. Az elsőfokú ítélet az elsőfokú eljárásban fizetendő perköltségről és a felperes személyes költségmentessége folytán meg nem fizetett illetékről rendelkezett. A Kúria a Pp. 82. § (1) bekezdése alapján kötelezte a felperest az alperes – másodfokú és felülvizsgálati eljárásban felmerült ügyvédi munkadíjból és a felülvizsgálati kérelme alapján általa előlegezett 2.756.732 forint felülvizsgálati eljárási illetékből álló – költsége megfizetésére. Az ügyvédi munkadíjat a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (2) és (6) bekezdése alapján, a kifejtett képviseleti tevékenység munkaigényére tekintettel mérsékelte, a másodfokú és a felülvizsgálati eljárásra összesen 400.000 forint+áfa összegben állapította meg. A felperes személyes költségmentessége folytán az általa meg nem fizetett fellebbezési és csatlakozó felülvizsgálati eljárási illeték a Pp. 102. § (6) bekezdése alapján az állam terhén marad.

[49] Az ítélet ellen a felülvizsgálatot a Pp. 407. § (1) bekezdés d) pontja zárja ki.

[50] A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 405. § (1) bekezdése folytán alkalmazandó Pp. 376. § (1) bekezdése alapján tárgyaláson bírálta el.

Alkalmazott jogszabályok és joggyakorlat

[51] 1959. évi IV. törvény 204. §, 325. § (1) bekezdés, 361. §

[52] 2016. évi CXXX. törvény 7. § (1) bekezdés 8. §, 11. pont, 360. §, 372. § (1) bekezdés

[53] 1994. évi LIII. törvény 41. §

A döntés elvi tartalma

[54] A régi Ptk. 204. § (2) bekezdése az elévült követelés bírósági végrehajtás keretében történt behajtása visszakövetelésének nem önálló jogalapja. A nem önkéntesen teljesített pénzösszeg visszakövetelésére is csak érvényes jogcím fennállása esetén van lehetőség.

[55] Az elévülésnek nincs kötelemszüntető hatálya, ezért a végrehajtás megszüntetése iránti perben hozott, a végrehajtást a követelés elévülésére tekintettel megszüntető ítélet joghatásaként a jogerős ítéletet megelőzően már jogszerűen behajtott és a jogosultnak kifizetett összeg nem válik jogalap nélkülivé, az jogalap nélküli gazdagodás jogcímén nem követelhető vissza.

Budapest, 2025. június 11.

Dr. Simonné dr. Gombos Katalin s.k. a tanács elnöke, Dr. Tibold Ágnes s.k. előadó bíró, Dr. Döme Attila s.k. bíró, Dr. Farkas Antónia s.k. bíró, Dr. Madarász Anna s.k. bíró

A kiadmány hitelélül:

S.K.

bírószági ügyintéző